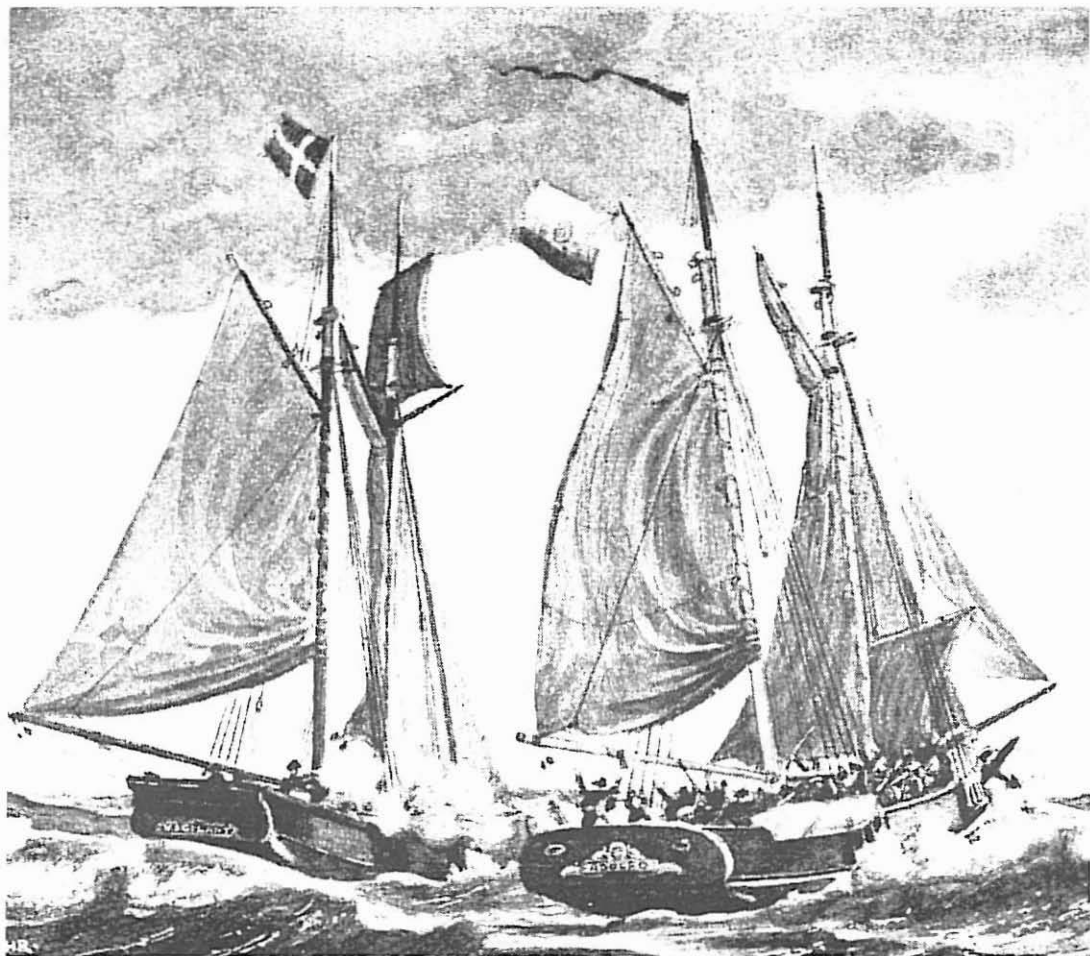

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

26. årgang

Nr. 4 x November 1993

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

Adresse:

ORLOGSMUSEET
Overgaden oven Vandet 58
1415 København K.
Tlf. 31 54 63 63
Fax. 31 54 29 80
Giro nr. 5 18 76 13

udgives af:

Selskabet
ORLOGSMUSEETS VENNER /
MARINEHISTORISK SELSKAB
adresse: Orlogsmuseet, se ovenfor.

ORLOGSMUSEETS MODEL-
BYGGERLAUG
adresse: Orlogsmuseet, se ovenfor

Redaktion:
Jørgen H. Barfod (ansv.h.)

Lay-out:
Mogens Dithmer

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT
udkommer 4 gange årligt.
Årsabonnement kr.55.-
Enkelte numre kr.15.-

Artikler og anmeldelser, der ønskes optaget
i tidsskriftet, sendes til ovennævnte adresse.
Sidste frist for indlevering af stof er den 10.
i månederne januar, april, juli og oktober.

Eftertryk er kun tilladt med tydelig kildean-
givelse.

Alle henvendelser vedr. adresseforandringer,
fejlløst ved bladets levering o.lg. bedes rettet
til Postvæsenet.

Tryk: ORLOGSMUSEET
ISSN 0106.5122

INDHOLD

Artikler:

- Da jeg var i Kongens Klæder (II+III)
Jørgen Andersen 93
- Sørøverskibet ADOLPHO
Ole Lisberg Jensen 111
- U-Baadstrandingen 1916
Georg Peter Krogh-Jensen 113

Andet:

- Bog anmeldelse 110
Fra Orlogsmuseets billedarkiv 118

Forside:

Skonnerten VIGILANT erobrer den columbianske sørøverskonnert (ADOLPHO) Tegning af R. Christiansen. (Se artikel i tidsskriftet "Sørøverskibet ADOLPHO" af Ole Lisberg Jensen)

DA JEG VAR I KONGENS KLÆDER. (II+III)

Jørgen Andersen

Afslutningen på Jørgen Andersens beretning om sin tid som værnepligtig i 1893, hvor han blev oppasser for prins Valdemar og siden var med på "Valkyriens" togt til Madeira. Første del blev bragt i Marinehistorisk Tidsskrift nr. 2/1993.

("Valkyrien" er afsejlet fra Esbjerg for at eskortere kongeskibet "Dannebrog" til England.)

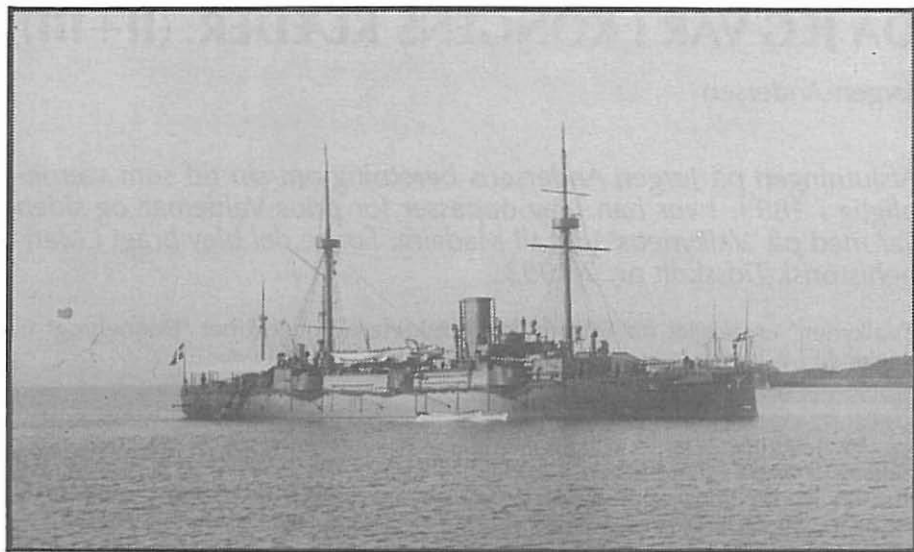
Men samme Dag fik jeg en Meddelelse, som jeg langt fra blev glad for. Prinsen kaldte mig ind i sit Lukaf og sagde følgende: "Jeg er meget ked af at have anmodet Dem om at følge mig paa dette Togt, thi jeg gaar i Land i England og der var intet, jeg hellere vilde end tage Dem med, men det lader sig ikke gøre, da De jo skal aftjene Deres Værnepligt. Jeg ser allerede, at De er ked af det, men der er intet derved at gøre. Jeg lader det meste af mit Tøj blive om Bord her i Lukafet, og nu har De Ansvaret for det. Jeg har sagt til Næstkommanderende, at De her om Bord kun har det at passe. De holder Lukafet aflaaaset, men maa gerne benytte det, hvis De f. Eks. vil føre Dagbog, hvad jeg meget vil anbefale". - Jeg husker ikke, hvad jeg svarede, da jeg blev saa ked af det, men jeg har vel næppe givet et sammenhængende Svar. Hvorvel jeg godt havde mærket, at Prinsen ikke var helt tilfreds med Opholdet om Bord, havde jeg dog ikke ventet, at det skulde ende saaledes.

Jeg fik nu et vanskeligt Arbejde med at faa pakket det Tøj, som Prinsen skulde have med. Heldigvis kendte jeg

hans Garderobe ud og ind, men alligevel gjaldt det jo om ikke at glemme noget og at faa pakket Tøjet saaledes, at det ikke blev alt for krøllet. Prinsen sagde meget hjerteligt Farvel til mig og bad mig, naar jeg blev permitteret, opsøge ham, rimeligvis paa Fredensborg, for at fortælle ham, hvorledes jeg havde haft det.

Næste Formiddag naaede vi Harwich, hvor "Valkyrien" ankrede op, medens "Dannebrog" sejlede videre. Her gik Prinsen fra Bordet for at tage med Togt til London og "Valkyrien" blev liggende her en fire á fem Dage før vi satte Kursen mod Madeira.

At Prinsen forlod "Valkyrien", kom som en Bombe. Det kunde ikke undgaas, at vi Oppassere mærkede af Ytringer ved Bordet, at Officererne var meget kede deraf, og da man vidste, at jeg havde en høj Stjerne hos Prinsen, blev jeg flere Gange udfrittet, om jeg af mulige Ytringer fra Prinsen kunde skønne, hvorfor han var rejst, hvad jeg godt kunde, men nok skulle tie stille med.

Krydserkorvetten "Valkyrien", 1888. Orlogsmuseet.

Men hvor følte jeg mig dog forladt og raadvild i den Situation, skønt Prinsen havde sagt, hvad jeg skulde gøre var jeg dog klar over, at aftjene sin Værnepligt som Passager om Bord i en Orlogsmand, endog med Ret til at benytte et Officerslukaf, det gik ikke. Efter at have grundet en Dags Tid over Sagen opsøgte jeg Næstkommanderende og bad ham hjælpe mig ud af dette Misforhold. Jeg fremsatte Prinsens Udtalelser, men føjede til, at jeg ikke kunde udholde at gaa og drive, naar alle paa Skibet maatte arbejde og spurgte, om han ikke kunde give mig en Bestilling. Han svarede mig omtrent saadan: "Jeg er glad for, at De kommer til mig for at spørge om Raad, og jeg er glad for, at De har Forstaaelsen af, at Deres Stilling paa den maade, som Prinsen har antydet er uholdbar, og jeg lover

Dem, at De aldrig skal komme til at fortryde, at De har henvendt Dem til mig. De har jo hidtil, mens De tjente Prinsen, deltaget med Serveringen i Messen, det kunde De jo fortsætte med, og saa er det saaledes, at jeg ogsaa har en Oppasser, som jeg næsten aldrig ser, hvad der jo er min egen Skyld, kunde De ikke tænke Dem at træde i hans Sted. Jeg forlanger saa lidt Opvartning at det aldrig kan komme til at trætte Dem". - Hertil svarede jeg, at det vilde jeg meget gerne, og jeg takkede mange Gange for den Hjertelighed og Venlighed, jeg havde mødt. Med denne Samtale var der sluttet et Forhold mellem Næstkommanderende og mig som blev mere end et tjenstligt Forhold.

Jeg havde ved min Henvendelse faaet en Velynder i Næstkommanderende og det var jeg lykkelig over. Nu skulde det nok gaa godt i Fremtiden.

Kaptajn Schwanenflügel var en Mand, som holdt alle paa Afstand. En Kæmpe af Vækst, tung og langsom i Gang og Bevægelser. Hans Øgenavn blandt Mænnene var derfor ogsaa "Jumbo". En Mand gravalvorlig, aldrig har jeg hørt ham le, og aldrig har jeg blot set Antydning til et Smil paa hans Ansigt. Alle havde en vældig Respekt for ham, saavel Officerer som Menige. Naar han traadte ind i Messen, blev der stille, al højkrøstet Tale forstummede. Denne strenge Mand viste mig en Venlighed og en Omsorg, som vakte Undren ikke alene hos mig, men ogsaa blandt Officererne. Naar jeg nu nævner nogle Eksempler derpaa, saa vil enhver, som har været militær, kalde det Løgn og Overdrivelse, og dog er det kun den nøgne Sandhed, men jeg kan tilføje, at det tit var meget generende for mig.

Naar der kom Aviser, blev disse lagt i Messen og maatte ikke fjernes derfra, før de var læste. Efter Frokosten satte Næstkommanderende sig ved Enden af Spisebordet og læste, og han sad der i Reglen alene, det var som om Officererne undgik hans Nærhed. En Dag kom jeg ind i Messen for at hente noget paa Buffeten, hvor Aviserne laa, og da der paa en af disse var en Overskrift, som tiltrak sig min Opmærksomhed, kiggede jeg lidt i dem. I det samme traadte Næstkommanderende ind, og jeg vilde da straks fjerne mig, men blev standset med Ordene: "Læs dog videre". Men da jeg alligevel vilde gaa, befalede han mig at sætte mig ved den

anden Ende og læse saa længe, jeg havde Lyst. Her sad saa Næstkommanderende og hans Oppasser til stor Undren og vel ogsaa Forargelse for forbigasserende Officerer og ikke alene læste, men ogsaa vekslede Ord om det læste. Skønt jeg fremtidig undgik en saadan Situation, hændte det dog enkelte gange senere, at han bad mig læse Aviser sammen med sig, især naar der var interessante Ting, som skulde drøftes.

Paa Næstkommanderendes Skrivebord stod et Par Granater, der brugtes som Brevpressere, og da de var slem rustne, prøvede jeg ved Hjælp af Smer-

Kommandør Oscar Schwanenflügel (1848-1922). Med rang af kaptajn var han næstkommanderende på "Valkyrien" 1893. Uærbødigt kaldet "jumbo" af de menige. Schwanenflügel tog Jørgen Andersen under sine vinger.

gellærred at faa Rusten gnedet af. Da Næstkommanderende tilfældigt saa mit forgæves Forsøg paa at faa Rusten fjernet, sagde han, at det gik meget lettere, hvis jeg anbragte dem i en Drejebænk, og at jeg gerne maatte benytte en elektrisk dreven Drejebænk, som stod paa Banjerne lige uden for Gangen ind til Messen. Jeg var da ikke sen med at gaa i gang dermed, men nu vilde Skæbnen, at Skibets 1ste Mester Sørensen kom forbi, og da brød der et Uvejr løs. "I Djævelens Skind og Ben er De tosset Mand, nu har jeg netop faaet anbragt Drejebænken her, for at ikke enhver skal kunde bruge og ødelægge dette udmærkede og kostbare Redskab, og saa vover De ganske uden videre at staa og lege med den. Det er dog den største Frækhed, jeg endnu har oplevet". - Da jeg undskyldte mig med, at det var efter Næstkommanderendes Anvisning, blev han endnu mere rasende og for ind til denne, mens jeg fortsatte og gjorde Arbejdet færdigt. Jeg hørte ikke mere om Sagen, men en af mine Kammerater havde hørt Mester beklage sig til et Par af Officererne og udtalt sin Forargelse over, hvad Næstkommanderende gav mig lov til.

Disse to Eksempler maa være nok til at illustrere det ejendommelige Forhold mellem en højstaaende Officer og en Menig, og at Forholdet var kendt over hele Skibet, fik jeg Bevis for en Morgen på Gallionen (W.C.). Her saa jeg et Stykke Tegnapapir sat op med Tegnestifter, og paa Papiret var der tegnet et fortrinligt Billede af en Elefant dansende paa Bagbenene og en Marinesoldat knaldende med en stor Pisk. Elefantens Hoved var Næstkommanderendes, og Marinesoldaten var mig. Paa Foden af Papiret stod: "Jumbo i

Manegen". Jeg havde en Mistanke om, at det var Marinemaler Arnesen, der havde været Mester for den udmærkede Tegning; han aftjente nemlig det Aar sin Værnepligt og var blandt Mandskabet. Jeg rev straks Billedet ned, krammede det sammen og kastede det over Bord; men jeg har mange Gange siden ærgret mig over, at jeg ikke tog det i Forvaring som en morsom Erindring.

Det var ikke alene Næstkommanderende, der viste mig Venlighed, ogsaa Officererne var sjældne venlige imod mig, men dette at være Yndling hos sin Overordnede blev Skyld i, at jeg begik en Ubesindighed, som jeg senere var meget ked af.

En Dag under en Middag faldt Taleren om Publikumsbesøg paa Orlogsværftet og om Besværligheden ved at være Førere ved disse. Herom udtalte Mester Sørensen, at i Almindelighed var det fornøjeligt, kun naar man fik en Flok Skolelærere at trække om med, var det rædsomt, thi disse lavpandede Fyre var det jo ikke muligt at bringe til Forstaaelse af noget. Saavel Officererne som jeg med Episoden med Drejebænken i frisk Minde var jo klar over, at Udtalelsen var formet saa haanligt for at saare mig. Næstkommanderende sagde derfor ogsaa straks henvendt til mig: "De hører nok, at Mester ved sine Udtalelser om Deres Stand vil saare Dem. De maa gerne svare". Jeg serverede videre uden at sige noget, og imens lød der flere Tilraab: "Svar dog!" - Imidlertid var jeg naaet til en Officer, Kaptajn Nyborg, som jeg satte megen Pris paa, og da jeg bøjede mig mod ham med Maden sagde han lavmælt til mig: "Nu bliver De, hvor nødigt De

end vil, nødt til at svare". Og saa sagde jeg under den dybeste Stilhed: "Jeg er kun glad for at høre til en Stand, hvis Hjerner rummer mere end eksentriske Skiver og Krumtappe". Bravo og Haandklap lød nu fra alle Sider, men Mester rejste sig ganske bleg og forlod Messen og kom ikke tilbage under det Maaltid.

Maskinmester T.C. Sørensen (siddende). Han brød sig ikke om degne, hvad Jørgen Andersen fik at mærke på togtet til Madeira. Udsnit af gruppebillede, visende officerer på korvetten "Dagmar" 1888. Orlogsmuseet.

Under hele Togtet viste Mester mig sin dybeste Foragt; han tog intet af min Haand, og naar vi serverede,

maatte vi passe paa, at min Kammerat serverede ved den Bordende, hvor han sad. Jeg følte mig ofte pinligt berørt deraf, da jeg respekterede Mester som en dygtig og brav Mand. Ganske vist havde han Tilnavnet "Hele Holmen", hvad der vel nok kunde tyde paa, at han følte sig noget selvbevidst, men Skylden for Episoden havde Officererne, der eksede mig op til dette skarpe Svar, som i den Kreds, hvor det faldt, følte særligt slemt. Det var nemlig saaledes, at Maskinmestre, Søminemestre og Intendanten mellem Officererne kaldtes "Borgerne" til Antydning af, at de manglede noget i Uddannelse og Opdragelse, som kun Officererne, "Adelen" var i besiddelse af, de blev kun taalte i Selskabet, og det vidste man.

Disse Oplevelser, jeg har fortalt om her, skete i Løbet af Togtet, og nu springer vi tilbage til Sejladsen mod Madeira, ud paa Atlanterhavet med de store Bølgebredder. Efter en Slingringsprøve, som William Hovgaard havde ledet i København, kunde han love os en behagelig Sejlads over Atlanten med store, bløde Bevægelser, idet "Valkyriens" Svingningstid passede med Atlanterhavets Bølgebredde, og det slog til paa en Prik, vi væltede aldrig mod en Bølge og fik derfor heller ikke de Stød i Skibet, som giver Søsøge. Der var saaledes mere Søsøge over Nordsøen end paa Atlanterhavet, hvor Skibets Bevægelser dog var langt større.

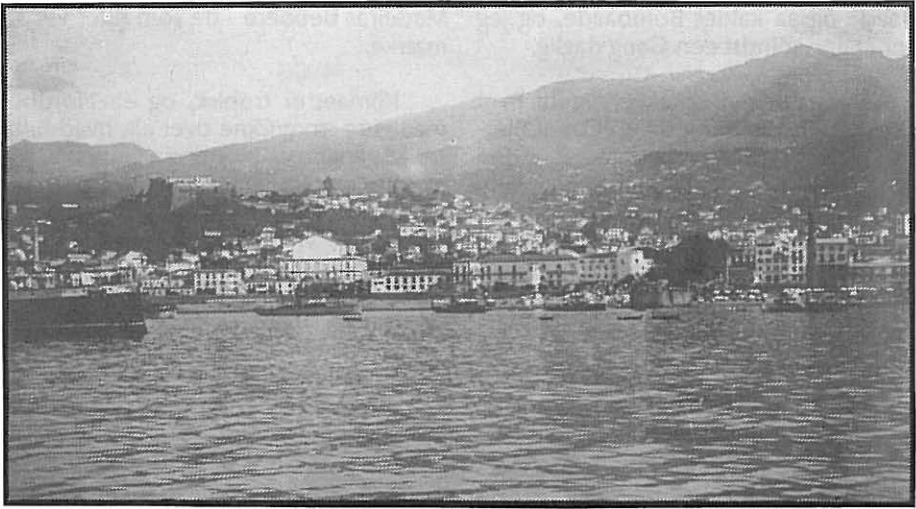
Efter, tror jeg, 5 Døgns Sejlads naaede vi Madeira en Mandag lidt før Daggrø. At det var en Mandag, husker jeg derved, at jeg Dagen før, en Søndag Eftermiddag, stod paa Fordækket og saa ud over Havet og glædede mig

over Sejladsen i et herligt Vejr med glitrende Sol og med en Flok Springere slaende Kolbøtter foran Stævnen. Der var Stilhed og Ro over Skibet. Hele Fordækket var fyldt med sovende Mænd, der brugte Fridagen til at faa sovet ud i. Jeg stod lænet mod en Kannon, da jeg mærkede, at nogen rørte ved min Skulder, og da jeg vendte mig, var det Næstkommanderende, der venligt sagde til mig: "Det glæder mig, at De ikke sover som alle de andre. Staar De og spejder efter Land?". Da jeg dertil svarede, at det gjorde jeg ikke, da jeg havde hørt, at vi først ville naa Madeira ud paa Natten, sagde Næstkommanderende, at det var rigtigt nok, men at vi dog om en lille halv Time et Par Streger om Bagbord vilde se Land, idet vi saa vilde passere Øen Porto Santo. Om Natten naaede vi Madeira, og da jeg Mandag Morgen Klokken 7 purrede Næstkommanderende, bad han mig gaa op paa Broen og spørge den Vagthavende om, hvorledes Forholdene laa. Kaptajn Nyborg havde Vagt, og han sagde: "Sig til Næstkommanderende, at vi ligger og driver 10 Kvartmil fra Land og at alt er vel". Jeg troede, at jeg havde hørt forkert og gentog 10 Kvartmil; for mig saa det ud, som om der kun var 2 Kvartmil, men jeg havde jo heller ikke tidligere anduvet en Ø, som i Tusinder af Meter hæver sig op af Havet. Op ad Formiddagen satte vi Kursen mod Byen, Funchal, som ligger paa Øens Sydside og ankrede paa Redden her ca. 1/2 Kilometer fra Land. Næppe var Ankeret i Bund, før "Valkyrien" var omsværmet af en Bunke fladbundede Baade med alle Slags Sjakkere om Bord, som mærkeligt nok straks fik Tilladelse til at komme om Bord paa "Valkyrien", og med et Slag var Dækket fyldt med et Folke-

færd, som jeg jo aldrig havde set Mågen til og som søgte at gøre Forretning paa mange forskellige Maader. Til at begynde med var der dog kun een Handlende, som straks fik Søgning, det var Bananmanden eller rettere Bananmændene, for der var mange i den Branche. Her smagte jeg for første Gang denne herlige Frugt, der jo dengang aldrig var set i Danmark, og der gik endnu mange Aar, før der blev Tale om at spise Bananer herhjemme. Frugten var billig her, for 6 Pence, 35 Øre, fik man en hel Klasse, der godt kunde tælle indtil 50 Bananer og Smagen var langt bedre end hos dem, man spiser hjemme. Disse er nemlig afplukket, før de endnu er helt modne for at kunde forsendes, og derfor kan de i Smag langt fra maale sig med dem, der er modne paa naturlig Vis. I de 6 Dage, vi laa ved Funchal, bestod min Føde hovedsagelig af Bananer.

Det var herlige Dage her paa Funchals Red i det dejlige Klima. Atlanterhavets Bølger rullede aldeles regelmæssigt mod den med Ral bedækkede Strandbred, og skønt Havet i de Dage, vi laa der, var blik stille, var Dønningerne dog saa kraftige, at de lavede en Brænding mod Kysten, som tydeligt hørtes som en Larm Nat og Dag. Der var ingen Havn eller Kaj ved Byen, og man kunde ikke bruge Skibets Baade, naar man skulde i Land, de var for tunge og havde Køl. Al Forbindelse med Land skete med lette og fladbundede Baade, som tilhørte Færgemænd, og som blev sejlet af dem. Naar man i en saadan Baad naaede Kysten, kastede Brændingen Baaden paa Land, og nu gjaldt det om een, to, tre at komme ud af Baaden og faa den halet et Stykke op ad Strandbredden, før den nævnte

Funchal havn, Madeira. Orlogsmuseet.

Brænding kom, og det skal bemærkes, at der var ret længe imellem, eftersom Bølgebredden der er stor. Skulde man fra Land, blev Baaden skubbet et Stykke mod Havet og man sprang i den og ventede paa Brændingen, som tog Baaden med sig, og saa ud med Aarerne og ro væk. Landgang var altsaa noget besværlig, og det var vel ogsaa dette, der var Skyld i, at Mandskabet ikke fik Landlov, hvad selvfølgelig vakte megen Fortrydelse.

Et Par Dage efter vor Ankomst sagde Næstkommanderende: "Nu kan jeg glæde Dem med noget. Jeg har i Dag faaet Brev fra Prins Valdemar, følg med ind i Lukafet, saa skal jeg læse det for Dem". Vi gik saa ind i Lukafet, og nu læste Næstkommanderende Brevet, hvori Prinsen bad, om jeg maatte faa saa megen Landlov som muligt, for at jeg kunde faa set mig om og derved faa det meste Udbytte af Togtet samt i det

hele, om Næstkommanderende vilde bidrage sit til min Udvikling. Da Læsningen var til Ende, sagde Næstkommanderende: "De maa i Sandhed have haft en høj Stjerne hos Prinsen, skøn dog paa, at han midt i Bryllupsfestlighederne sætter sig til at skrive et Brev til mig alene for Deres Skyld". Dette Brev har maaske ogsaa bidraget sit til, at Næstkommanderende var imod mig, som han var.

Det var min Fødselsdag, jeg modtog denne Hilsen fra Prinsen; hvor var jeg glad og lykkelig over at møde saa megen Godhed, ja, jeg kan godt bruge Ordet Kærlighed. Jo, jeg skønnede paa det og sendte Takken opad. Takken for at have faaet dette i Vuggegave at kunde vinde andres Kærlighed uden at være sig bevidst, hvorledes dette skete.

Forbindelsen med Land skete flere Gange daglig med de fladbundede

Baade ogsaa kaldet Bombaade, og jeg var i Land mindst een Gang daglig.

Byen Funchal strækker sig fra Pynt Loo-Roch Øst efter ind i en Dal til Bjergets Fod og lidt op ad dette. Paa den nordvestlige Højde ligger et Kastel, som dominerer Byen; ogsaa Loo-Roch er befæstet, og omtrent midtvejs paa Strandbredden i selve Byen ligger et tredje Kastel med Frontbastion mod Redden. Her har Guvernøren sin Bolig. Byen har sit Navn efter en Mængde Funcho (Gyvel), som fandtes, da Europæerne lærte Øen og Stedet at kende. Størrelsen ved jeg intet bestemt om, men der er nok 30.000 indbyggere. Gaderne er oftest lige og meget smalle med Brolægning af smaa runde Sten. Husene er oftest paa to Etager med Altaner og Jalousier for Vinduerne. Altanerne er saa vidt muligt med Udsigt over Havet, og det er Beboernes kæreste Tidsfordriv at opholde sig der og spejde efter de Skibe, som passerer eller anløber deres Ø. Vogne findes ikke paa Madeira, hverken til Arbejde eller Forlystelser. Transporter af Varer sker paa Slæder, som ganske let glider paa de toppede Brosten, som derved er slidt meget glatte. Enhver, som ikke vil gaa, maa til hest; allerhøjest ser man nu og da en Palankin, hvori en Dame lader sig bære i Visit eller Selskab. Heste derimod kan man faa saa ofte og i saa stort antal, man vil. Disse har en fin og slank Bygning er temmelig smaa, men meget udholdende. Folk løber om med dem paa Gaderne og tilbyder dem til Leje for en ringe Betaling, og med Hesten følger som uadskillelig en Karl og en Dreng, der løber bagefter og følger en, selv om man sætter Farten op. Der tænkes aldrig paa Karlen eller Drenge. "Hesten bliver træt først", siger

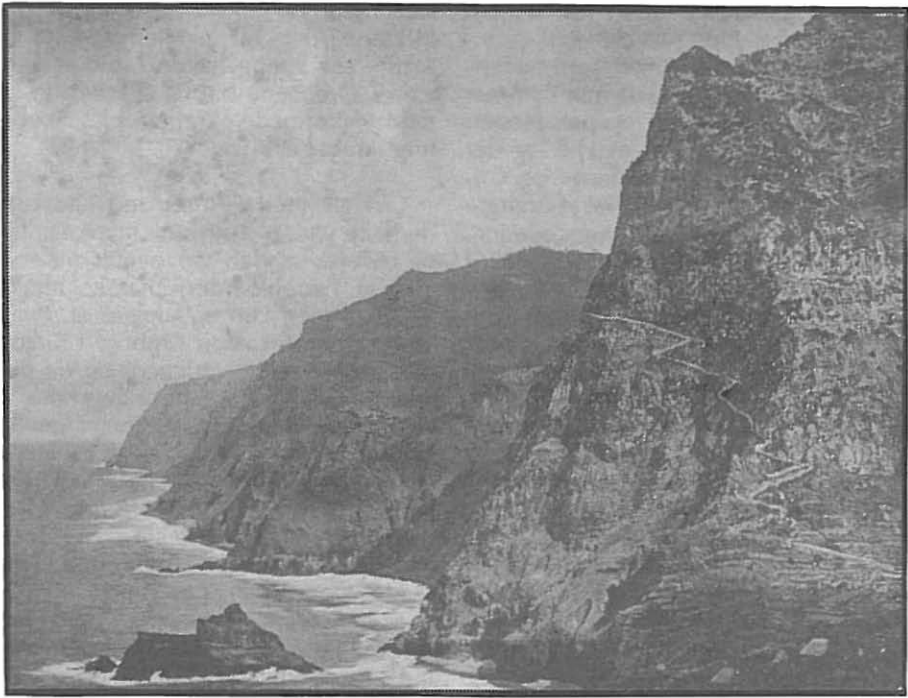
Madeiras Beboere - de som rider vel at mærke.

Klimaet er tropisk, og en Nordbo maa gøre store Øjne over alt, hvad han ser. Agapantus, Hortensia, Fuschia og mange, mange flere Blomster baade af dem man kender og ikke kender groer her ganske vildt. Disse vækster, som vi har herhjemme i Urtepotter og gaar og kæler for, findes her i Mængde og Størrelse, som vilde vække Forbavselse, hvis saadanne Eksemplarer kunde opelskes her, og dog bliver de behandlet med samme Ringeagt som Vejgrøfternes Skarntyder her.

Paa Bjergskraaningerne findes store Vinmarker. Vinrankerne er bundet til Stillads eller Espalier godt Mandshøjde, og herunder gik Arbejdere med Ansigtet fuldstændig dækket af en Maske pustende med en Puster, grønt Pulver, velsagtens Svovl, paa Druerne for at dræbe Vinlus og andre skadelige Angreb paa Vinen. Jeg spiste ogsaa Æbler, Pærer og Jordbær her, men disse Frugter kunde ikke staa Maal med dem herhjemme. Om Dyr- og Fugleliv bemærkede jeg ikke noget særligt, naar undtages, at det vrimlede med Papegøjer, hvoraf mange blev brugt som Husdyr eller bogstaveligt talt som Lænkehunde.

Saa godt som over ethvert Hus var anbragt en Pind, og paa den sad der en Popedreng med Lænke om Benet og skræppede op, naar nogen gik ind i Huset.

Alt var dejligt her, naar undtages det ynkeligt klagende "Senhor....e" fra de Krøblinge eller med Spedalskhed og andre ligesaa væmmelige Sygdomme

Parti fra Madeira. Orlogsmuseet.

belemrede ulykkelige, der halvnøgne eller svøbte i de skidneste Laser, benyttede ethvert Middel til at vække Medfølelse og Medlidenhed. Funchal vrimler af Tiggere af den Art, og deres Paa-trængenhed kender ingen Grænser. Undertiden bliver man fulgt paa lange Strækninger af en eller flere af disse Stakler.

For alle, der kommer til Madeira, hører en Bjergstigning til en Kirke "Nos-sa senhora da monte", der ligger ca. 2000 Fod oppe, til de Ture, som skal gøres. Næstkommanderende var saa elskværdig at give Landlov til en af mine Kammerater, for at vi kunde være

to om Opstigningen. Jeg glædede mig meget til denne Tur, men havde jeg forud vidst, at den var saa halsbræk-kende og syntes saa livsfarlig, som den var, tror jeg næppe, selv om man dengang havde Ungdommens Vovemod, at jeg havde gjort Turen. Straks om Morgen gik vi i Land, før Varmen blev alt for stærk. Turen skulde gøres til Hest, og vi opsøgte en Stald, hvor der stod mindst 15 Heste til Udlejning. Vi maatte selv vælge, og min Kammerat, der var Københavner og aldrig havde været oppe paa en Hest før, bad mig vælge en til ham, der ikke syntes alt for balstyrig, da han forstaaeligt nok var noget betænkelig ved Foretagendet.

Da vi paa Pladsen uden for Stalden skulde stige til Hest, var der straks samlet en Bunke Dagdrivere, som Sydens Byer er saa rige paa og da min Kammerat forsøgte at komme op paa Hesten fra højre Side, lød der et Hyl, og der blev en Klappen i Hænderne og Grinen af ham. Da han forvirret spurgte mig: "Hvad ler de dog af", svarede jeg: "Selvfølgelig af dig, fordi du vil stige til Hest fra den forkerte Side". Manden der fulgte med Hesten hjalp ham til Rette, og vi kom af Sted med en Fører og to Dreng, der alle løb bagefter raabende: "Sabravaar, sabravaar". Det var nu deres Maade at sige Hyl paa. Opstigningen af Bjerget begyndte praktisk talt med det samme. Vejen var ca. 3 Meter bred og meget stejl; over Halvdelen af Længden bestod af Trapper med lave Trin hugget i Bjergsiden, selve Bjerget var Basalt.

I Begyndelsen var der Mure til begge Sider og bag disse Vinhaver, men højere oppe var der kun Mur paa venstre Side og en dyb Afgrund paa højre uden Rækværk eller anden Forhindring, som skærmede mod at gaa paa Hovedet ned. Men Hestene var kendt med Turen og kravlede med forbausende Sikkerhed op ad Trapperne. Med nogen Ængstelse skelede vi til de dybe Kløfter, og vi var saa optaget af Riddet, at vi ikke fik Tid til at nyde Synet af den tropiske Plantefylde, som vældede frem alle Vegne. Inden vi naaede Rejsens Maal "Nossa senhora" hørte Vinmarkerne op og Vegetationen blev mindre frodig, og dog var der endnu nok at se for et undrende Øje.

Da vi havde reddet i en Time, naaede vi den Afsats paa Bjerget, hvor Kirken "Nossa senhora" var bygget. Rej-

sens Maal var nu naaet, og vi steg af Hestene, der var aldeles dækket af Skum, saa streng havde Opstigningen været. Drengene tog sig af Hestene og med seglformede Skrabere blev Skummet skrabet af disse.

Vi gik med Føreren ind i Kirken, der ikke var ret stor, men mærkelig for os derved, at den var pyntet med et Utal af Papirblomster, maaske meget smukke, men kun en Afglans af, hvad vi saa uden for. Vort Ophold i Kirken blev ikke af lang Varighed, og da der ikke var mere at se her, begyndte vi Hjemturen. Ride ned ad Bjerget kan ikke lade sig gøre, da det er alt for stejlt. Hestene blev derfor overladt til Drengene at trække ned, medens min Kammerat og jeg blev anbragt i en Slæde ved Siden af hinanden. Føreren tog Plads bag paa Slæden, med et Tov over den højre Skulder og under den venstre Arm. Enderne af Tovet blev fastgjort i Slædens Meder. Desuden havde Føreren en lang Stage slæbende langt bagud til Styling af Slæden, akkurat som naar man kælker ned ad en Bakke.

Nu begyndte en Rutchetur, som kunde sige Spader to baade til Holmekollen - og Ulvedalsløbene. Før de stejle Steder sprang Føreren af og kastede sig tilbage i Tovet for at bremse Farten, men det skete kun, naar denne blev saa stor, at vi maatte dreje Hovedet til Siden for at faa Vejret. I løbet af 10 Minutter var vi nede. - Tænk blot, hvis Føreren var faldet i Springet! Hvor var vi saa havnet! For mit Vedkommende, maa jeg sige, at jeg sprang lettet af Sted og indbød straks Føreren paa en Drink til Tak for hans glimrende akrobatiske Præstation og gode Førerskab. Han øn-

Madeira var i sejskibstiden kendt af alle søfolk. En gruppe danske kadetter betragter en af de slæder, som også gjorde et stort indtryk på lærer Andersen. Orlogsmuseet.

skede sig en Bier og fik en stor Flaske engelsk Porter, mens jeg fik en halv Flaske Madeira. Vi vandrede derefter rundt i et Par Timer og besaa Funchal paa Kryds og tværs, indtil den aftalte Tid var naaet, da Bombaaden skulde bringe os ud til "Valkyrien".

Herude var der næsten dejligere end i Land, dels var Varmen ikke saa

trykkende, og desuden tog Funchal og Bjerget bag Byen sig langt smukkere ud end i Land. Omkring "Valkyrien" var der hele Dagen meget livligt. Mange Baade med Forretningsfolk kom herud og søgte at komme om Bord for at handle med Besætningen. Flere Baade førtes af Dagdrivere, der havde en tre til fire Drengene om Bord, som tilbød at vise Svømme- og Dykkerpræstationer.

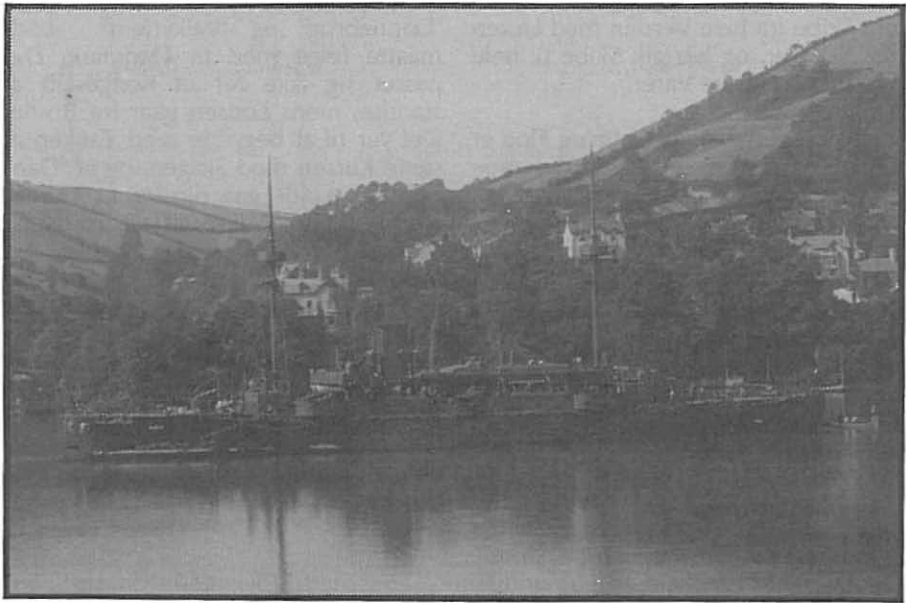
Viste man dem f. Eks. en 6 Pence og kastede den i Vandet paa den anden Side af Skibet, dykkede alle under Dækket og greb Pengestykket inden det naaede Havbunden, men Drengen, som tog det, maatte pænt aflevere det til Manden i Baaden, som var Entreprenør for Forretningen. Et Par af Liggedagene var der om Eftermiddagen Adgang om Bord for Forretningsfolk, og nu var der en Raaben og Faldbyden af Varer blandet med Skrig af Papegøjer saa infernalsk, at man kunde ønske det hele langt væk.

Der blev købt mangan lille Genstand til Minde om Togtet, ogsaa Papegøjer var der god Afsætning paa, særlig var det Underofficererne, som vilde have en Popedreng med hjem og de første Dage paa Hjemturen var der et Skrig af disse paa Forbanjerne, hvor Burerne var ophængt, men Skrigene forstummede i Løbet af faa Dage, idet alle Popedrengene døde paa nær tre. Disse tre var købt af en befaren Mand, som tidligere havde handlet med Papegøjer, og som fortalte mig, at naar hans levede, var det fordi, det var gamle Fugle, mens alle de hensovede var for unge og derfor ikke kunde taale Søluf-ten.

Gode Dage faar hurtigt Ende og efter at have indtaget fersk Vand og et Par Piber Madeira til Søofficersforeningen, lettede vi Anker og satte Kurs mod England, hvorfra vi igen skulde eskortere "Dannebrog" med det gamle Kongepar og Prins Valdemar om Bord.

Alt var hidtil forløbet saare vel, og dog skulde Forbindelsen med Madeira faa ubehagelige Følger.

Den første Aften, efter at vi var afsejlet, kom jeg op paa Galionen, og der sad en Mand og jamrede sig. Da jeg spurgte, hvad han fejlede, sagde han, at han havde Kolera, men da jeg ikke vilde tro ham, sagde han, at under Koleraens Rasen i Hamborg havde han efter at være kommet hjem fra Langfart set sin Kone og Barn dø af Kolera, saa jeg behøvede ikke at tvivle, den Sygdom kendte han desværre alt for godt. Han bad mig faa fat i Skibslægen, da han ikke selv var i Stand dertil. Jeg gik til Skibssergenten og fortalte ham det, og han lovede straks at tage sig af Manden. Selv skænkede jeg ikke Sagen videre Tanke, da jeg mente, det var almindelig Mavepine; men ud paa Natten vaagnede jeg ved en Jamren og Klagen over hele Skibet, og da jeg fik mine søvndrukne Øjne helt aabnet, saa jeg et slemt Syn, 1/3 af Besætningen laa paa Gulvet og brækkede sig, ja, meget mere, kort sagt, det stod ud af begge Ender. Jeg fik i en Fart Tøjet paa og kom op paa Dækket; thi nede var der en Stank saa forfærdelig. Nu randt min gamle Kammerats Ord mig i Hu, og jeg skal villig indrømme at jeg tænkte, at saa havde han dog alligevel Ret. Var det Maalet at finde en Grav i Atlanterhavet! - Det var ikke Kolera heldigvis, men en voldsom Kolorine, som for en Tid udygtiggjorde henimod Halvdelen af Mandskabet. De fleste klarede sig i nogle Dage, men enkelte var syge i længere Tid. Skibets Lazaret var ikke i Stand til at huse saa mange Patienter, hvorfor halvdelen af Banjerne blev skildt fra ved Presenninger og intermistisk omdannet til Lazaret. Skibslægen mente, at det var det ferske Vand fra Madeira, der var Skyld i Sygdommen, idet Officerer og Messens Folk, der ikke havde brugt af Vandet gik helt

Krydserkorvetten "Valkyrien" i England 1893. Orlogsmuseet.

fri af Sygdommen. Efter at den værste Forskrækkelse var overstaaet, gik Livet om Bord sin vante Gang.

Efter nogle Dages Sejlads naaede vi Themsmundingen en Morgen i uhyggelig tæt Taage. Vi hørte Ringen og Tuden alle Steder, og til sidst blev det saa broget for os, at vi maatte ankre. Da Taagen op ad Formiddagen lettede, saa vi, at vi befandt os midt i en engelsk Flaadeafdeling, som ogsaa laa for Anker. Saasnart vi kunde se, i hvilket Selskab vi var, hed det: "Klar ved Salutten", og snart smeldede Skuddene mellem de store Skibsskrog saa det var en Lyst. Da vi pænt havde hilst paa det fine Selskab, vi uforvarende var kommet i, lettede vi Anker og stod op ad Themsen, men længere end til Gravesend maatte en Orlogsmænd ikke kom-

me, hvorfor vi ankrede da vi naaede saa langt. Ved Gravesend var der en Fæstning, som vi salutterede, en Fæstning vist af meget gammel Dato, dette gjaldt i alt Fald for Kanonerne, der var Forlade-Kanoner af ældste Type. Fra "Valkyrien" saa vi det hele ganske tydeligt. Der var i alt 9 Kanoner, der til at begynde med alle var ladte, saa de var klar til at besvare vor Salut; men da der skulde afgives 21 Skud, gjaldt det om at faa ladet, saasnart et Skud var affyret, for at der kunde blive samme Ophold mellem hvert af de 21 Skud. Vi morede os kosteligt over at se Konstablerne fare rundt med Kanonvaskere og Ammunition for at vinde med, men de klarede den. Vi laa her i nogle Dage for at vente paa "Dannebrog", og det blev meget interessante Dage, her var saa meget at se fra Morgen til Aften. Her

kom Skibe fra hele Verden med Lasten fuld af Varer, og her gik Skibe til hele Verden med andre Varer.

Forskellen mellem Ebbe og Flod er her, selv om det er et godt Stykke oppe ad Themsen, meget stor, saa stor, at Smaaskibe, som ankrer nær Themsens Bred, laa paa Siden i Ebbetiden. Skønt Themsen er en temmelig vandrig Flod, vendte Strømmen, naar Flodtiden kom og førte ret kraftigt og ad Themsen, saa kraftigt, at vi en Eftermiddag saa en Fuldrigger sejle op ad Themsen baglæns, idet den for at holde Styringen i Virkeligheden sejlede mod Strømmen, men med mindre Fart end selve Strømmen. "Valkyriens" Officerer stod og betragtede denne ejendommelige Sejlads og beundrede Føreren for den Sikkerhed, hvormed han krydsede og undgik alle Forhindringer paa sin Vej. Naar saa Ebben kom og Strømmen vendte, saa blev den helt rivende, da det af Floden ophobede Themsvand nu fik Luft. Hvor var Themsen dengang og paa det Sted, hvor vi laa, en væmmelig Flod; den maa nærmere betegnes som en stor Kloak, der førte Londons Uhumskheder til Havs. Vandets Farve var, som naar man mudrer op i en Lergrav, og dens Indhold bestod af mangt og meget, stadig maatte vi have en Baad ud og befri Ankerkættingen for, hvad der blev hængende paa den, naar Strømmen hvirvlede om den. En Dag var Aadslet af en Ko blevet hængende paa den, medens Hunde og Katte, Sække, Lægter og raadne Bræddestumper hørte til den daglige Høst.

Efter nogle Dages Venten kom "Dannebrog" ned ad Themsen, og under Kanontorden sluttede vi op med Lods paa Kommandobroen; baade

"Dannebrog" og "Valkyriens" Lods maatte følge med til Danmark. Det passer sig ikke for et Kongeskib at standse, mens Lodsene gaar fra Borde. Det var til at begynde med Tanken at sætte Kursen mod Skagen, og at "Dannebrog" skulde gaa direkte til København, men da Søen var ret skarp, og Søsygen derfor indfandt sig, blev det bestemt at sejle til Esbjerg. Vi sagde saa Farvel til "Dannebrog" ved Horns Rev med 27 Skud Klokken 12 om Natten og satte Kursen mod Skagen. Næste Dag hilste vi saa atter paa "den lange Jyde" (Skagens Fyr) og stævnede mod Øresund. Maalet var Flaadens Leje, hvor vi skulde ind for at proviantere for derefter at slutte os til Øvelseseskadren.

Saasnart Provanteringen var til Ende, stod vi atter ud af Flaadens Leje og sluttede os til Øvelseseskadren, og fra nu af var "Valkyrien" ikke længere sig selv, men under Kommando af Eskadrechefen Kontreadmiral Zachariae om Bord i Slagskibet "Iver Hvitfeldt", og det maa siges, at det er under stramme Tøjler, man lever. Alt hvad der sker med Hensyn til Sejlads og mange andre Ting er efter Ordre fra Admiralskibet, der kan ikke engang sættes en Baad i Vandet uden Tilladelse derfra.

Vi krydsede nu rundt i danske Fartvande og holdt mange Slags Øvelser. En halv Snes Dage havde vi Ankerplads ud for Frederikshavn, og i den Tid blev vi fodret med de dejligste Rødspætter baade først og sidst, saa vi til sidst fik nok deraf. Jeg havde mange muntre og ogsaa interessante Oplevelser i de to Maaneder Togtet varede, men at begynde at fortælle derom fører vist for vidt. Dog er der et Par Episoder, som jeg synes bør fortælles.

En Dag vi havde Skydning, blev der blæst holdt, just som en Granat uden Sprængladning var anbragt i Skibets forreste Kanon, som var af stor Kaliber. Granaten skulde nu atter hales ud, men den havde sat sig fast. Man forsøgte at støde den ud med Stagen paa en Kanonvisker, men opnaaede kun, at Stagen satte sig fast mellem Granatens Spids og Kanonrørets Riffelgang; Flere Mand halede i Stagen for at faa den ud, men Stagen knækkede, og et Stykke paa ca. en halv Meter blev siddende. Nu fik man fat i et Stykke 6 Tommer Tømmer, og med dette som Rambuk forsøgte man at støde Granaten ud, men heller ikke dette lykkedes, og da det blev Aften, gav man op.

Fra "Iver Hvitfeldt" havde man aabenbart set Rammeriet med Bjælken; thi tidlig næste Formiddag kom Eskadrechefen om Bord og spurgte, om alt var vel efter Skydningen den forrige Dag, og da Batterichefen bekræftede dette, sagde Eskadrechefen, at det kunde interessere ham at se, om Skydningen med den forreste Kanon ved det Tilbageslag, der derved skete, kunde have Indflydelse paa Skibets Fart. Han havde vel ventet, at man nu skulde gaa til Bekendelse, og beklage det skete Uheld med den fastsiddende Granat, men nej. - "Valkyrien" lettede nu Anker og satte Farten op. Krudtladningen blev lagt i Kanonen bag Granaten og Bang, nu kom Granaten ud med Viskestok og det hele.

Jeg maa ogsaa fortælle om en Oplevelse, jeg havde, som viser, hvor meget Næstkommanderende gjorde for at glæde mig. En Eftermiddag ankrede vi op i Kalundborg Fjord, og Næstkommanderende sagde da til mig, at jeg vel

nu følte mig som hjemme, og da jeg dertil svarede, at jeg jo kendte Egnen saa godt som nogen, men at mit Hjem dog laa et par Mil derfra, spurgte han mig, om jeg ikke havde Lyst til at gøre en Sviptur hjem, dertil svarede jeg, at det jo vilde være dejligt, men at det ikke kunde indfalde mig at tænke derpaa, da vi jo ikke fik Landlov her. Hertil svarede han, at han skulde sørge for, at jeg blev sejlet til Kalundborg og senere blive hentet. Jeg takkede ham mange Gange, men mente ikke, at det kunde lade sig gøre, da jeg først kunde være tilbage i Kalundborg ved 11-Tiden om Aftenen, da Toget, som jeg skulde med, ikke var der før. Heller ikke dette gjorde noget, og stolt og glad var jeg, da jeg efter en halv Times Forløb i en Dampbarkasse sejlede mod Kalundborg.

Ovrraskelsen og Glæden hos min Familie over saa uventet at se mig var selvfølgelig stor, men Tilbagereisen var jeg ikke helt stolt af. Jeg vidste, at Dampbarkassen vilde være taget om Bord, da vi skulde lette næste Morgen og at det blev mine Kammerater, der skulde have en ekstra Rotur for min Skyld, og der vilde falde manganen en hvas Bemærkning om, at der skulde gøres Stads af saadant et Løg. For at formilde den Stemning, som jeg imødesaa, købte jeg en kasse Cigarer og med den under Armen stillede jeg ved det Sted i Kalundborg Havn, hvor det var aftalt at Baaden skulde lægge til.

Det gik, som jeg havde tænkt mig. Næppe fik de Øje paa mig, før Haansord skillede ned over mig. "Saadan en Borgøjsjer, mon han tror, at vi skal slæbe for ham. Han kan selv faa Lov til at ro hele Vejen. Tror I, han kan bruge en

Aare, det Skrog" o.s.v. Da Stormen var stillet lidt af, raabte jeg: "Jeg har købt en Kasse Cigarer, som jeg vilde give jer som Tak, fordi I hentede mig. Kan I saa holde Mund". - "Bravo Kammerat! Du er alligevel ikke saa tosset, som vi troede. Det var pænt, at du tænkte paa os". Og saa gik Sejlsadsen i al Venlighed, skønt den var streng, da der var stærk Sø og Blæst i mod, og Vejen var ca. 6 Kilometer.

Forinden Eskadren skulde stryge Kommando, blev der foretaget en Fuldkraftsprøve af Skibsmaskinerne. Denne Prøve skete ved en Sejlsads fra Langelandsbæltet til Køge Bugt. "Valkyrien" littede Klokken 7 Morgen, men "Iver Hvitfeldt" var allerede sejlet Klokken 6, da Admiralskibet ikke kunde løbe den Fart som "Valkyrien" og dog helst skulde være den første ved Maalet. En saadan Dag er første Mester en stor Mand, hans Ordre og Ønske retter alle sig efter. Han er Konge for en Dag. Men naar en Fuldkraftsprøve sker paa den Maade, som jeg oplevede den, finder jeg, det er en Utilbørlighed. Et saadant Pres eller Overpres, som her skete af Materialet, burde ikke tillades. Mester Sørensen vilde indhente "Iver Hvitfeldt" og derfor gik det paa djævelsk Vis. "Valkyriens" Styrbordsmaskine kunde gøre et Par Omdrejninger mere end dens Bagbordsmaskine, og dette bevirkede, at vi sejlede med stor Slagside, hvilket var en Del generende, særlig ved Frokosten. Næstkommanderende sagde derfor til mig, at jeg skulde gaa ned i Maskinen og sige til Mester Sørensen, om han ikke vilde tage et par Omdrejninger af Styrbordsmaskinen, da vi havde en slem Slagside. Da jeg kom derned, blev jeg meget forbavset over det Syn, der mødte mig. I et Hjør-

ne af Maskinrummet sad Mester Sørensen bag en Sejldugspressening og spiste sin Frokost, og uden for gik Maskinmestre og Assisterenter i Søstøvler og Regnfrakker med Vandslanger og pøsede Vand i store Mængder paa Hovedlejer, der varmede. Hele Maskinrummet var saa fyldt med Damp og Vand, at jeg blev drivvåd i det Par Minutter, det varede, før jeg fik Mesters Svar. Det lød: "Sig til Næstkommanderende, at Slagsiden sikkert skyldes Vinden, hvilket vilde sige det samme som: I Dag er det mig, der kommanderer, og der blev intet Hensyn taget til andres ønsker.

Om Mesters Ønske om at overhale "Iver Hvitfeldt" blev naaet husker jeg ikke, men at en saadan Forcing, som her fandt Sted, var af det onde, er uden for enhver Tvivl. Efter faa Dages Forløb blev Kommandoen strøget i Flaadens Leje og vi derefter afmønstrede.

Nu var jeg altsaa ikke længere i Kongens Klæder, men før jeg slutter min Beretning, bør jeg fortælle om mit Besøg hos Prins Valdemar og hans Venlighed mod mig senere hen i Livet. Mit Løfte om at opsøge Prinsen opfyldte jeg Dagen efter min Afmønstring. Det var sidst i September, at Togtet sluttede, og Prinsen opholdt sig paa Fredensborg, hvor hele Kongefamilien var samlet om det gamle Kongepar, og det russiske Keiserpar. Prinsefamilien boede i en Fløj af Slottet og det lykkedes mig let at faa Prinsen i Tale. Jeg maatte fortælle til de mindste Enkeltheder om Togtet, og skønt Prinsen ikke direkte spurgte mig, om man var glad for, at han havde forladt os, saa drejede Samtalen sig dog saaledes, at jeg kunde faa meddelt ham, at man straks

var noget betuttet og senere ked af, at han gik fra Borde. Da jeg sagde Farvel, lovede han mig sit Billede, men beklagede, at han ikke havde noget Fotografi i Øjeblikket, men skulde sende det senere, hvorfor han fik min Adresse.

Dage og Aar gik, men jeg fik intet Billede, men saa i 1897 opsøgte jeg Prinsen for at bede ham om en anbefaling, og straks da han saa mig, udbrød han: "Det var godt, at De kom op til mig. Jeg har været ked af, at jeg ikke har holdt mit Løfte med at sende Dem et Billede, men jeg havde faaet forlagt Deres Adresse, og det er Grunden til, at jeg intet har sendt". Jeg fik nu et stort og godt Billede med Prinsens Navn paa. Engang i 1908 opsøgte jeg igen Prinsen for at bede ham anbefale mig til og sætte mig i Forbindelse med Admiral Richelieu, for at denne eventuelt kunde hjælpe mig med at faa startet et Elektricitetsværk. Det var paa Bernstorff, Prinsen opholdt sig, og straks ringede han til Admiralen og skaffede mig Foretræde.

Den sidste Gang, at jeg talte med Prins Valdemar, var i det gule Palæ 1938 kort før hans Død.

Mit Ærinde til ham var at overrække ham Nordvestsjællands Elektricitetsværks Festskrift i Anledning af dets 25 Aars Jubilæum. Prinsen var da gammel og en tilsyneladende træt Mand. Efter at jeg kort havde fortalt om mit Livs Skæbne og mit Livsværk, sagde han: "Find det ikke underligt, at jeg spørger saa direkte, men sig mig, siger De Vor Herre Tak, naar han i sin Naade har ladet Dem udføre dette?" Da jeg dertil svarede bekræftende, sagde han: "Tak Jørgen, fordi De svarede ja. Saa er det mit Haab og Ønske, at vi igen maa mødes hinsides".

Dermed fulgte Prinsen mig til Døren, og med dette smukke Ønske lød for mig de sidste Ord af hans Mund.

Han var en ædel Mand.

Svinninge i December 1939.

(Hvor intet andet er anført, er illustrationen hentet fra: "Jørgen Andersen - landsbylærer og elværkspioner. Svinninge 1992)

Bog anmeldelse:

Flådens oprør.

Marinehistoriske Skrifter nr. 23, 120 sider i stift bind er udsendt og kan købes til favørpris for 100 kr. Se omstående blanket.

Det er bogen om flådens forhold den 29. august 1943, der er redigeret af kommandør Per Wessel-Tolvig og den indeholder begivenhedernes forløb, fortalt af personer, der oplevede den begivenhedsrige dag.

Fru Bitten Knudsen skriver om "Hende derhjemme". Kontreadmiral M.E. Michelsen om begivenhederne set fra Holmens vagtkompagni og yderligere får vi beretninger fra Holmen ved søløjtnant (R) I. Westergaard om minefartøjet LOUGEN og ved oberst (FLV) Henning Valentiner om HAJEN.

Fra begivenhederne ude omkring er der et kapitel om HVIDBJØRNEN, berettet af søkadetlærling 10.367, og om minestrygeren MS 9 af kommandørkaptajn Arne Clausen.

Kommandør Per Wessel-Tolvig kalder sit kapitel "En symbolsk handling" og giver her en oversigt over, hvorledes det iøvrigt gik for søværnets enheder uden for Holmen.

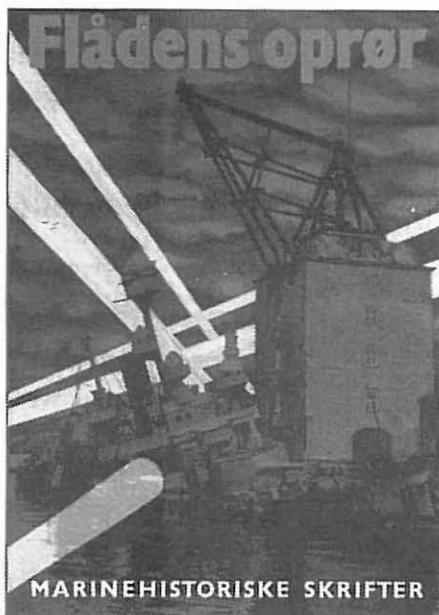
De afsluttende kapitler er af lektor, dr. phil. Palle Roslyng-Jensen om "Søværnet og den 29. august 1943 set af eftertiden" og af ambassadør Anker Svart "Begivenhedernes indflydelse på udlandets vurdering af Danmark", hvorefter Hans Chr. Bjerg giver en

sammenfattende kommentar med titlen: "Sorg og stolthed".

Bogen har en skibsfortegnelse, et personregister samt et resume på engelsk og et på tysk.

Der er således alle gode grunde til at anskaffe sig dette standardværk om flåden den 29. august 1943, der takket være tilskud fra flere fonde kan fås for den særlige favørpris på 100 kr. Udfyld omstående blanket.

Jørgen H. Barfod

Sørøverskibet ADOLPHO.

Ole Lisberg Jensen

I forbindelse med Orlogsmuseets efterårsudstilling om sørøvere kan opmærksomheden passende rettes mod en ret sen begivenhed, hvor flåden på dramatisk vis blev sat ind mod sørøvere ved de dansk-vestindiske øer.

Det gælder affæren den 11. juli 1825 tidlig om morgenen, da sekundløjtnant Carl Irminger på skonnerten VIGILANT tvang den columbianske sørøver Juan Laforcada på skonnerten ADOLPHO til overgivelse.

Carl Irminger var en søofficer, der flittigt skrev dagbøger, som nu forvares i Marinens Bibliotek. Han har skildret hændelsen kort efter den fandt sted samt som ældre i retrospektiv belysning. Carl Irminger levede 1802-1888 og løste i sit lange liv som søofficer flere vanskelige og dramatiske opgaver. I 1847-49 var han chef for briggen ØRNEN til Guineakysten og Vestindien. I Guinea befriede han Prinsenstein og besejrede de oprørske augua-negere. I 1848 var han i Dansk-Vestindien, hvor han også deltog i bekæmpelse af uroligheder. Irminger blev efter hjemkomsten generaladjutant for søetaten og jagtkaptajn. I 1865 blev han kontreadmiral og tog sin afsked i 1872. Han er også kendt for de første hydrografiske undersøgelser af de islandske farvande.

Men som ung sekundløjtnant, 23 år gammel, var Irminger med ombord i korvetten NAJADEN på togt til Vestindien.

Den 10. juli 1825 kaldte NAJADENS chef, kaptajn Kaas, den unge sekundløjtnant til sig og fortalte, at der lå et columbiansk sørøverskib ved Culebra, nabøen øst for Sct. Thomas. Det drejede sig om en skonnert ADOLPHO, som i den senere tid havde opsnappet 3 danske skibe. 4 mand fra sørøverskibet var blevet sendt til Sct. Thomas formodentlig for at søge løsepenge og var dér blevet arresteret af myndighederne.

Kaptajn Kaas ville benytte en mindre skonnert VIGILANT og i samspil med denne søge at fange eller ødelægge sørøverskibet.

Irminger fik overdraget kommandoen på VIGILANT samt 30 soldater med geværer, 2 matroser og 6 negre. Hensigten var at sende VIGILANT i land på Culebra og skaffe oplysninger om sørøverskibet. Bevæbningen var således kun håndvåben. Irminger selv nævner, at han nåede at få en huggert og 2 pistoler med til eget brug.

NAJADEN OG VIGILANT sejlede derefter afsted vestpå mod Culebra. Sent om eftermiddagen den 10. juli observerede man en særdeles slank og velsejlende skonnert, der sejlede nordvest om Culebra. I VIGILANT var man blevet medgivet en af de arresterede sørøvere, og Irminger pressede ud af ham, at der var tale om den eftersøgte ADOLPHO.

Da mørket faldt på, prajede kaptajn Kaas på NAJADEN, VIGILANT, og bad Irminger om at forfølge ADOLPHO, da han ikke selv turde gå efter skonnerten i det koralrevsfyldte farvand. Irminger sejlede således efter ADOLPHO, og NAJADEN drejede sydover. Irmingers eneste chance var nu at tage ADOLPHO med list, thi han vidste, at sørøverskibet havde en drejelig kanon midtskibs og den kunne han ikke hamle op med, med sine håndvåben.

Natten falder hurtigt på i Caribien, og denne nat regnede og tordnede det. Ved at true den medbragte sørøver på livet, fik man ham til at lodse VIGILANT igennem det vanskelige farvand.

Umiddelbart før solens opgang den 11. juli fik man atter ADOLPHO i sigte i øst. På sørøverskibet havde man imidlertid også opdaget VIGILANT, og man affyrede nu et skud og højeste columbiansk orlogsflag. Irminger, som havde skjult alle soldater og de to matroser under dæk, optrådte selv i skjortærmer på dækket, alene, sammen med de 6 negre. Han foregav at være en dansk handelsskude og havde hejst dansk handelsflag.

Da ADOLPHO kom på prajehold råbte kaptajnen til Irminger, at han skulle komme over med skibspapirerne. Irminger styrede VIGILANT tæt op på siden af sørøverskibet og kaldte så pludselig alle soldater på dæk, tog sin uniform på og råbte tilbage: "I have order to bring you to Sct. Thomas", hvorpå den forbavsede sørøverkaptajn svarede: "I will be damned if I do." Irminger råbte derefter: "Will you surrender", og sørøveren svarede atter: "I will be damned if I will."

Resolut kommanderede Irminger "Fyr" til sine soldater, der havde fordelt sig langs rælingen, og på 15 meters afstand blev nu afgivet en salve, der skabte vild kaos på sørøverskibet. Irminger havde selv affyret sine to pistoler mod sørøverkaptajnen, der døde efter et kvarter af sine skudsår. Styrmanden og ham, der skulle antænde kanonen midtskibs, var døde på stedet. Forvirringen var total, og man strøg hurtigt flaget, "og vi tog den kønne skonnert, som hed ADOLPHO, i besiddelse som god prise og under et 3 gange hurra lod jeg hejse dansk flag under hans gaffel", som Irminger selv skrev.

Ombord i sørøverskonnerten sad 13 spanske fanger lænkede. De ulykkelige blev hurtigt frigivet, og man fandt, at de havde sår på arme og ben af lænkerne. Efter at have fordelt besætningerne, sejlede de to skonnerter til Sct. Thomas, hvor de tilfangetagne sørøvere blev afleveret til forret. ADOLPHO blev losset og aftaklet og alt gods indleveret til toldkammerbygningen.

Den kønne skonnert ADOLPHO, der var en særdeles god sejler, lå derefter i havnen i Charlotte Amalie. Den 26. juli rasede en mægtig orkan over Sct. Thomas og skonnerten blev svært skadet. Den blev dog senere istandsat og brugt i trafikken mellem øerne i flere år.

Irminger fik som belønning en anerkendende udtalelse af kongen.

U-Baadsstrandingen 1916.

Uddrag af dagbog, skrevet af Georg Peter Krogh-Jensen (1892-1968), stadsbibliotekar ved Frederiksberg Kommunes Biblioteksvæsen.

Lørdag d. 4 Novbr. 1916 tog jeg paa Besøg til Strande, et af disse korte Lørdags-Søndagsbesøg, som jeg husker saa mange af. Theodor havde just fornylig faaet sit ny Automobil, og med glade Forventninger steg jeg ud i Lemvig, hvor jeg vidste, at Th. vilde være med sin "Ford". Han vilde bile mig ud til Strande. Med stor glæde hilste jeg paa min Broder og kom op i det flunkende Køretøj, og beundrede paa Turen ud til Strande dets Ydeevne. Vi bemærkede begge, at det blev mere og mere taaget, jo længere vi naaede frem, - og ind under Nat blev Taagen endog meget tæt.

Søndag Morgen, d. 5. Nov. 1916 blev jeg vækket med det lakoniske Tilraab: Stranding!

Selvom man har overværet flere Strandinger før, springer man alligevel op og iler hurtigst muligt ned til Stranden for at blive Vidne til det paa een Gang grufulde og spændende Drama, - det er Menneskets Kamp mod Havet, en Kamp, hvis Resultat aldrig kan forudsiges. Denne Gang skulde det blive noget ganske særligt. Fra mit Vindue saa jeg straks to Mastetoppe over Klitterne; de gængede frem og tilbage og syntes ogsaa at flytte sig Syd efter. Paa det Sted - mellem Strande og Vrist - er Klitterne lave, og lidt af Skibets Skrog saas af og til over de hvide Bjerge. Der gik Rygter om, at det var et Krigsskib, og det var ikke helt galt. Efter et hastigt

Morgenmaaltid jog Th., Astrid og jeg i Bilen ned til Strandingsstedet. Det sidste Stykke Vej gennem den meget brede Klitrække - just ud for Jesper Andersens Gaard - maatte vi naturligvis gaa og med hurtige Skridt ilede vi fremad; fra Toppen af den yderste Klit havde man et prægtigt Skue ud over det graavejrstunge Hav, som vuggede sig i søvning Takt, ligegyldig overfor det mærkelige, der foregik paa dets gyngende Flade. Lige inde ved Strandkanten, maaske et Stenkast fra Land, laa en lang, graa Undervandsbaad med det halve af Skroget over Vand. Den laa parallelt med Kysten, med Forstavnen pegende mod Syd, og saa ikke ud til at fejle noget. Ude paa Havet for store, tunge Torpedojagere (3 Skorstene) omkring - nervøse for Kammeraten, som var kommet for nær Land.

Yderst ude havde der været to mægtige Panserkrydsere, men de var sejlet bort, inden vi kom. Røgen fra de mange Skorstene hang som en tyk Bræmme hen lige over Horisonten. På U-Baadens Kommandotaarn, hvor der vajede et trekantet, hvidt Flag, stod der tæt med kappeklædte Mænd. Landet, Stranden med de nysgerrige Mennesker interesserede dem øjensynligt ikke; de vendte alle Ryggen til hele Tiden og fulgte de store Skibes Bevægelser derude med største Spænding. Maaske havde de Ordre til at vende Ansigtet bort, saa man ikke skulde se, hvor unge de var. Mange af os paa

Stranden bemærkede nu og da, hvorledes Mandskabet saa ud - det bestod hovedsagelig af 15-16 Aars Dreng.

Efter at Panserkrydserne majestætisk var dampet Syd paa for ikke mere at vende tilbage, laa der 5 Torpedojagere tilbage. De to laa meget nær Land og førte Flag. Den tyske Ørn - naturligvis! Man var ikke et Øjeblik i tvivl om, at det var Tyskere, der her var samlet for at redde den strandede U-Baad; de graa Jernmasser bevægede sig med en ægte tysk Bestemthed, og hele Skuespillet forløb saa ægte tysk; - den der saa det, glemmer det aldrig.

Som den hensynsfulde Husbond, Th. er, kørte han hjem og hentede Pigerne, og da Jørgen naturligvis ikke kunde være alene hjemme, kom han ogsaa med.

Ingen vidste, hvorledes det var gaaet til med den tyske U-Baad. Den havde vist nok ligget derude det meste af Natten, uden at nogen havde observeret den. Taage havde det jo været, men om det var den, eller Maskinskade - eller andet, der havde forårsaget Ulykken, kendte ingen noget til. Ved Hjælp af den traadløse Telegraf havde den hidkaldt alle disse Kæmper, som laa derude og pønsede paa, hvorledes de bedst kunde hjælpe, - og midt under det hele havde der endog vist sig en U-Baad af meget større Konstruktion, - en uhyggelig, graa Kæmpeskib, som strøg op i Forbifarten for at se til den forulykkede Kollega. Kl. 10 Formiddag var der kun tre Torpedojagere tilbage på Pladsen. Den ene strøg op og ned langs Horisonten, vel sagtens for at holde Udkig; de to andre var dem, som skulde yde Hjælpen. Efter

Dagbogens forfatter, Georg Peter Krogh-Jensen (1892-1968). Privat eje.

en længere Raadslagning pr. Flagsignaler mellem Baaden og den ene Torpedojager satte begge de store Skibe Redningsbaade i Vandet. De smaa Nødde-skaller ivrede sig ind til U-Baaden, hvor Mandskabet ventede rejsefærdige med Tasker og Vadsække. Omtrent samtidig hermed naaede vor Redningsbaad "Liløe" ned til Stedet og blev sat i Vandet af de velmenende Fiskere. De fik imidlertid ikke noget ud af deres Rotur. Chefen brølede til dem, at de - Tyskerne - slet ikke vilde have noget med Redningsbaaden at gøre. De gæve Fiskere forstod ikke tysk, men Meningen forstod de godt - og vendte om. Da senere Lemvigs Borgmester kom til og beordrede Baaden sat ud, gik det ikke ham bedre, - han vilde have været der-

ud med sin Protokol, som en Betjent bar under Armen - lydigt følgende ham. Fiskerne stemmede Ryggen mod Baaden, men da den tyske Chef hørte deres Hiv o høj-Raab slyngede han gennem en Raaber nogle faa Ord ind mod Borgmesteren. "Wahren sie sich!", truede han, og straks holdt Fiskerne op. Borgmesteren kom ikke derud. De tyske Baade tog derefter den største Part af Mandskabet om Bord og sejlede dem ud til Torpedojagerne. Det tog lang tid, men imens kunde man følge en lille, dristig Motorbaad, som for omkring - snart Syd paa, snart Nord paa, det saa ud, som den foretog Dybde-maalinger. Tilbage paa U-Baaden blev Chefen, nogle Officerer og 5-6 Mand.

En svær Lænke blev nu fæstet mellem den nærmeste Torpedojagers Bagstavn og U-Baadens Forstavn. Henimod kl. 12 gled der saa et hvidt Flag med rødt Kors i op derude, og det spændende Redningsforsøg begyndte. Kæden strammedes mere og mere, og pludselig rystede hele U-Baaden, og svære Bølger stod ind over med Skum og Brag. Ikke et Minut efter lød der et ejendommeligt Smæld, U-Baaden drejede tilbage i sin forrige Stilling. Kæden var sprunget. Hermed var Forsøget sluttet. Som ægte Tyskere gjorde de kort Proces.

Der kom en Baad ind for at hente den sidste Del af Mandskabet, og blandt de mange Mennesker inde paa Strandbredden lød som en Anelse, at U-Baaden skulde skydes i Sænk. Saa kom da det uforglemmelige.

Først blev det lille, hvide Flag strøget. Derpaa kom der en Mand op med en Hakke, og man hørte tydeligt, hvor-

ledes han splintrede - først de sindrigt sammensatte Spejle i Periskopet, dernæst det ovenbords Kompas og endnu forskellige andre Flag. Saa kom Chefen op med Favnen fuld af nogle mystiske smaa Indretninger, som han den ene efter den anden smed ud i Havet; man gættede paa, at det var Værktøj og Nøgler til Baadens hemmelighedsfulde Indre. Derpaa gik Mandskabet i Baaden. Tilbage var Chefen. Han kom til Syne med et flunkende nyt Flag, som han hejste paa halv Stang, idet han blottede Hovedet. Til sidst satte han Raaberen for Munden og brølede ind mod Land, saa det kune høres af alle: "Es wird ein Torpedo abgeschossen! - Alle weit weg! - Hinter den Bergen!"

Folk styrtede - mærkværdig nok leende - øjeblikkelig ind over Klitterne, lejrede sig, rykkede længere væk, stadig holdt man øje med, hvad der foregik derude. Motorbaaden, som havde taget de sidste, og som tog Chefen med som allersidste, havde mærkværdig nok faaet Maskinskade, just som den befandt sig et Par Meter fra U-Baaden. Den futede ikke af Sted som før, men drev langsomt mod Nord. Mændene i Baaden blev uhyre nervøse; de søgte at signalisere til de andre derude, alt imens de prøvede at ro med Bundbrædder, Sæstøvler, og hvad de ellers kunde faa fat i. Det gjaldt om at komme bort hurtigt.

Der kom nemlig ingen Torpedo, men Sprængningen skete inde fra U-Baaden, formentlig efter elektrisk Tænding. Pludselig lød et dumpt Drøn, og en mægtig sort Søjle rejste sig ret op af Havet i en meget betydelig Højde. I samme Sekund saa jeg, at Himlen var aldeles oversaaet med sorte Pletter:

Jernstykker fra U-Baaden. Og i samme øjeblik begyndte det at regne ned over os. Det saa ud som store Stykker forkullet Papir, der kom dalende ned. Et uhyggeligt Øjeblik! Det var tydeligt, at Stykkerne kom farende ned mellem de Hundrede af Mennesker, der et øjeblik stivnede i aandløs Rædsel. Man fik lige netop Tid til at dukke sig og tænke: Her bliver Folk slaaget ihjell! - saa var det forbi.

De sorte Prikker i Klitten begyndte langsomt at komme til sig selv igen. Ingen vovede dog at gaa ned paa Stranden af Frygt for en ny Explosion, - enhver var glad over, at han var sluppet med livet. Og mærkeligt, at ingen blev dræbt, det var virkelig et Mirakel! Nogle af Stykkerne, de forkullede Papirstumper - viste sig at være hele Vognlæs forvredet Jern; og Stykkerne laa spredt langt ind over Land, helt paa den anden Side af Thyborønbanens

Spor, ligesom man saa dem falde ned langt ude i Havet. - Bertha var fulgt med mig, da der blev raabt: Hinter den Bergen! Th. og Astrid havde hurtigt faaet sig fjernet med Jørgen, og strøg alt, hvad Bilen kunde strække, hjem-efter. Mærkeligt nok, de hørte ikke Explosionen, som fandt Sted mens de kørte, - hvorimod den kunde høres saa langt borte som i Thisted (Smgl. Kanontorden, som i en vis Afstand til alle Sider ikke kan høres. Koncentriske + og - Lydkredse). Selvfølgelig havde Bertha og jeg befundet os i Livsfare, men det var først bag efter, vi forstod det. Dog havde vi været saa kloge at gaa mod Syd, hvor vi lagde os i den yderste Klit, saa vi havde frit Overblik over Situationen. Vinden var nemlig i Syd-Ost, saa de fleste Stykker faldt Nord for U-Baaden. Den stakkels Besætning i Motorbaaden vaagnede op af Dødsangsten; de slap øjensynlig ogsaa med Skrækken, en Baad kom til Hjælp, og

Den strandede tyske ubåd U 20. Fra "Det norske Redningsvæsen" af C.P. Eisenreich. København 1927.

snart stod de tre Torpedojagere Syd efter (i dansk Søterritorium) med rygende Skorstene og skummende Køl vand.

Hermed var det storslaaede Skuespil forbi. Tyskerne havde været de eneste optrædende; Englænderne saa man intet til, men man mente dog, de laa derude et Sted og passede paa.

Tilbage laa U-Baaden, det før saa stolte Skib. Hele Forenden var revet i Tusinde Stumper, - sorte, forvredne Jernstivere, bøjede Jernplader viste, hvor voldsom Explosionen havde været. Men over Halvparten - hele Bagenden og den midterste Del af Skroget laa omtrent som før. Kommandotaarnet med de to Periskoper saa ganske ud som før Explosionen. Og det tyske Flag vajede - urørt - paa halv Stang.

Vi samlede os nogle Erindringer om U-Baaden, et forvredet stykke Jern eller saa, og henad 2 kørte vi hjem - stærkt betaget af det vi havde set.

Henad Aften bilede Th. og jeg igen ned til Stedet, alt laa uforandret. Vi undrede os over, at alt dette fik lov at

passere, uden at et af vore Inspektionsskibe kom til Stede. Først næste Dag kom en enlig Repræsentant for vor Flaade. - Nede ved Stranden gik endnu en Del Folk, nogle af dem morede sig med at overdænge U-Baaden med Sten.

Næste Dag stod der at læse i al Verdens Blade:

Berlin, Søndag.

Chefen for Marinens Admiralstab meddeler:

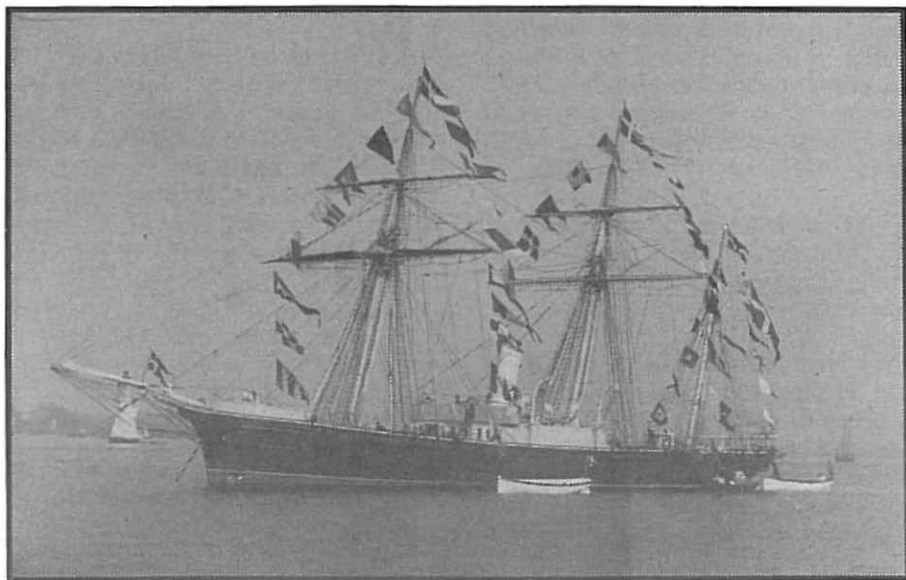
Den 4. November om Aftenen er Undervandsbaaden U-20 i Taage strandet Nord for Bovbjerg ved Jyllands Vestkyst. Alle Forsøg fra de straks tilkaldte Torpedobaades Side paa at tage den af Grunden var forgæves. U-20 blev derfor ved Middagstid sprængt, efter at Besætningen var blevet bjærget af vore Torpedobaade.

Det var altsaa U-20. Det var der ingen, der kunde se, for Tyskerne havde i Nattens Løb malet Nummeret over.

FRA ORLOGSMUSEETS BILLEDARKIV...

Hermed løsningen/forklaringen til billedet i Marinehistorisk Tidsskrift nr. 3/93: De to ringe på forkant af broen er kendetegnet for kanonbåden MØEN. Tilsvarende kendetegn findes på siderne af broen. Lignende identifikationsmærker kendes fra de øvrige kanonbåde f.eks. et kryds, en lodret streg. Afmærkningen har været anvendt omkring århundredeskiftet og tjent samme formål som ringene på skorstenene på PEDER SKRAM, HERLUF TROLLE og OLFERT FISCHER.

Den heldige vinder blev **H.V. Lunau, Badensgade 24, 2300 København S.**, som har fået sin præmie tilsendt.

Vi vil gerne have oplyst navnet på det flagsmykkede skib, som ses liggende på Københavns Red i 1880'erne.

Diana

Svar til Orlogsmuseet senest 3. januar 1994.